

تحلیلی بر وضعیت کسب و کار در کشورهای مختلف

بخش چهارم

از: شبنم فروچی



اشاره:

در پی بررسی وضعیت کسب و کار در کشورهای مختلف در سال ۲۰۰۶ که تاکنون از منظر ۶ شاخص بانک جهانی مورد مطالعه قرار گرفته است، اینک با توجه به شاخص هفتم یعنی "پرداخت مالیات‌ها"، به ارزیابی وضعیت ایران در میان ۱۵۵ کشور منتخب جهان و به طور خاص در بین ۱۶ کشور منطقه MENA (خاورمیانه و شمال آفریقا) با بهره گرفتن از آمار ژانویه ۲۰۰۵ بانک جهانی می‌پردازیم:

پرداخت مالیات‌ها: مالیات پرداختنی و پیروی از مالیات‌ها

زمان‌های مدیری جمع‌آوری مالیات، فعالیتی ناپسند و خوار شمرده می‌شده است. فریبیان^(۱)، حواریون مسیح را مسخره می‌کردند که "چرا پیشوای شما با تحصیلداران مالیات و گناهکاران غذا می‌خورد". حتی با انقلاب فرانسه نیز اوضاع بهتر نشد، تحصیلداران مالیات محکوم به خیانت و روانه گیوتین می‌شدند. اما همچنان مالیات‌ها واجب و ضروری باقی مانده‌اند. بدون آن‌ها هیچ منبع مالی‌ای برای ساخت مدارس، بیمارستان‌ها، دادگاه‌ها، جاده‌ها، فرودگاه‌ها و دیگر خدمات عمومی و زیربنایی وجود ندارد که توان یاری رساندن به کسب و کارها و جامعه را در راستای تولید بیشتر و بهتر داشته باشد. با این همه در جمع‌آوری مالیات شیوه‌های مثبت و منفی هر دو وجود دارند.

در گزارش بانک جهانی از وضعیت کسب و کار در کشورهای مختلف، در ارتباط با مالیات‌ها یک شرکت سائز متوسط که کالاهای مصرفی تولید و بفروش می‌رساند و از سال قبل آغاز به کار کرده به عنوان معیار

گزارش شده‌اند از جمله مالیات بردآمد شرکت، مالیات بردآمد شخصی پیش برداشت شده توسط شرکت، کمک‌های تامین اجتماعی پرداخت یا پیش برداشت شده توسط شرکت، مالیات بر ارزش افزوده (VAT)^(۴) یا مالیات فروش، مالیات بر دارایی (ملک)، مالیات بر انتقال دارایی، مالیات بر سود سهام، مالیات بر منافع سرمایه، مالیات معاملات مالی و مالیات وسایل نقلیه، محدوده استاندارد کسورات و معافیت‌ها نیز گزارش شده است.

شاخص‌هایی که در این زمینه محاسبه می‌شوند به قرار زیر می‌باشند:

۱- مالیات پرداختنی

شاخص فوق میزان کل مالیات قابل پرداخت توسط شرکت را در سال دوم فعالیت محاسبه می‌کند. میزان کل مالیات شامل کلیه مالیات‌های مختلف پرداختنی بعد از محاسبه کسورات و معافیت‌های گوناگون می‌باشد. میزان کل مالیات پرداختنی متناسب با سود ناخالص (فروش منهای هزینه مواد و کار)^(۵) ارایه می‌شود.

میزان کل مالیات پرداختنی در ایران

**شاخص زمان در کشور ایران
۲۹۲ ساعت در سال است که
نسبت به متوسط ۱۵۵ کشور
منتخب که ۳۵۴ ساعت در سال
است کمتر ولیکن از متوسط
منطقه MENA که ۲۴۲ ساعت
در سال است بیشتر می‌باشد.**

قرار گرفته و "شرکت پرداخت کننده مالیات"^(۲) نامیده شده است. گزارش مزبور از حسابداران این شرکت‌ها خواسته است تا صورت‌های مالی و فهرست معاملاتی را که آن‌ها طی سال انجام داده‌اند مرور کنند. کسب و کارها در هر کشوری از همین موقعیت مالی شروع می‌شود و آنچه آن را متفاوت می‌سازد شرایط مالیات است که میزان کل مالیاتی که آن‌ها توسط کسب و کارشان بایستی بپردازند و شیوه آن نیز مورد سوال قرار گرفته است.

تمام مالیات‌هایی که در دومین سال فعالیت پرداخت یا پیش برداشت^(۳) شدند،

۱۴/۶٪ از سود ناخالص است که در مقایسه با متوسط ۱۵۵ کشور منتخب که ۴۶/۵٪ می‌باشد رقم پایینی است.

بالاترین میزان کل مالیات پرداختی در کشور بوروندی معادل ۱۷۳/۵٪ سود ناخالص و کمترین آن به میزان ۱/۴٪ سود ناخالص متعلق به عربستان سعودی می‌باشد. کشورهای دیگری که کل مالیات پرداختی آن‌ها بالای ۱۰۰٪ سود ناخالص است شامل: بلاروس ۱۲۱/۸٪، برزیل ۱۴۷/۹٪، جمهوری دموکراتیک کنگو ۱۳۴/۷٪، سیرالئون ۱۶۳/۹٪ و یمن ۱۲۸/۸٪. کشورهای عراق، کویت، مالدیو، عمان و امارات متحده عربی نیز با مالیات کل پرداختی به ترتیب به میزان ۵/۶٪، ۸/۲٪، ۵/۵٪، ۵/۲٪ و ۸/۹٪ سود ناخالص در کشورهای با کمترین مالیات پرداختی قرار گرفته‌اند. دیگر کشورها از این نقطه نظر را در جدول شماره ۱ مشاهده کنید.

همچنین در میان ۱۶ کشور منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا، ایران در جایگاه ششم قرار دارد. همانطور که گفته شد عربستان سعودی کمترین و یمن بیشترین میزان کل مالیات پرداختی را در این منطقه دارد. دیگر کشورهای منطقه در جدول شماره ۲ قابل پیگیری می‌باشند.

۲- تعداد کل پرداخت‌های مالیات

شاخص مذکور با در نظر گرفتن روش پرداخت یا پیش برداشت، تعداد دفعات پرداخت یا پیش برداشت و تعداد سازمان‌های درگیر برای مورد معیار شده تحت مطالعه محاسبه می‌گردد. این شاخص در ایران شامل ۲۸ پرداخت است که از ۳۵ پرداخت، متوسط تعداد کل پرداخت‌های مالیات ۱۵۵ کشور منتخب کمتر است. بیشترین تعداد پرداخت مربوط به ازبکستان به میزان ۱۱۸ پرداخت و بعد از آن بلاروس با ۱۱۳ پرداخت و کمترین آن مربوط به هنگ کنگ چین و مالدیو با تنها یک پرداخت و بعد از آن افغانستان با دو پرداخت می‌باشد. در منطقه MENA نیز کمترین و

بیشترین تعداد پرداخت مالیات در کشور اردن با ۱۰ پرداخت و در کشور الجزایر با ۶۳ پرداخت است. ایران نیز در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا در جایگاه ششم از ۱۲ جایگاه قرار دارد و از متوسط این منطقه تنها یک پرداخت بیشتر دارد. کمترین و بیشترین تعداد پرداخت‌ها در ۱۵۵ کشور منتخب دیگر و در کشورهای منطقه MENA به قرار جدول شماره سه و چهار هستند.

در سال ۱۹۹۴ استونی قانون مالیات خود را از ریشه اصلاح کرد و مالیات یکسان ۲۶ درصدی برای درآمد شخصی و درآمد شرکت وضع کرد. موفقیت استونی عامل شتابی شد برای دیگر کشورهای اروپای شرقی که این مسیر را دنبال کنند.

۳- زمان پرداخت مالیات‌ها

کل ساعتی که در طول سال برای تهیه، بایگانی و پرداخت مالیات بر درآمد شرکت، مالیات بر ارزش افزوده و مالیات کار لازم است توسط شاخص فوق محاسبه می‌گردد.

شاخص زمان در کشور ایران ۲۹۲ ساعت در سال است که نسبت به متوسط ۱۵۵ کشور منتخب که ۳۵۴ ساعت در سال است کمتر ولیکن از متوسط منطقه MENA که ۲۴۲ ساعت در سال است بیشتر می‌باشد. بیشترین زمان لازم مربوط به کشور برزیل به میزان ۲۶۰۰ ساعت در سال و کمترین آن متعلق به امارات متحده عربی با ۱۲ ساعت در سال است. کمترین و بیشترین زمان پرداخت در ۱۵۵ کشور منتخب دیگر را در جدول شماره پنج پیگیری کنید. در منطقه MENA نیز کمترین و بیشترین زمان لازم برای پرداخت مالیات مربوط به امارات متحده عربی با ۱۲ ساعت در سال و مراکش با ۶۹۰ ساعت در سال است. دیگر کشورهای

این منطقه به قرار جدول شماره شش می‌باشند. (آمار کویت و کرانه غربی و غزه موجود نمی‌باشد).

همچنین براساس ۳ شاخص فوق سهل‌ترین و دشوارترین کشورها در زمینه پرداخت مالیات برابر جدول شماره هفت قابل مشاهده هستند. در کشور هنگ کنگ که سهل‌ترین کشور در این زمینه است، کسب و کار معیار شده یک مالیات بر درآمد و یک مالیات سوخت می‌پردازد که در مجموع ۱۴٪ سود ناخالص می‌شود و نیاز به بایگانی الکترونیکی سالانه و ۸۰ ساعت زمان برای پرداخت مالیات‌ها دارد. ولیکن شرکت پرداخت کننده مالیات در بلاروس ۱۱ نوع مالیات می‌پردازد از جمله: مالیات بردرآمد، VAT، تعرفه حمل و نقل، مالیات زمین، مالیات بر دارایی (ملک)، مالیات بومی، مالیات سوخت و مالیات بر سرمایه برگشتی. در این کشور مالیات یکبار برای داده و دوباره بابت ستاده پرداخت می‌گردد و با وجود کسورات و معافیت‌های زیاد، پرداخت‌های قانونی در آن به ۱۲۲٪ سود ناخالص رسیده که ناگزیر دو راه را برای کسب و کار خود باقی گذارده است: متوقف کردن فعالیت یا فرار از پرداخت مالیات. کسب و کار مورد نظر بایستی ۱۱۳ پرداخت مالیات را به سه سازمان انجام دهد که همه بصورت کاغذبازی است و ۱۱۸۸ ساعت زمان می‌برد. برای رسیدگی به بازپرداخت مالیات نیز دو سال زمان لازم است و این مشکلات سیستم مالیاتی بلاروس را در زمره سخت‌ترین‌ها در دنیا قرار داده است.

برای کسب و کارها مهم است که در ازای پرداخت مالیات به چه میزان از کیفیت خدمات اجتماعی و زیربنایی بهره‌مند می‌شوند. کشورهای فقیر تمایل به بهره‌مندی از کسب و کارها را بعنوان نقطه‌ای برای جمع‌آوری مالیات دارند در حالی که کشورهای ثروتمند تمایل به مطالبه کمتر و دشواری‌های کمتر دارند ولیکن از پول خود به نحو شایسته‌تری استفاده می‌کنند. به طور چکیده، مالیات‌های معتدل و سیستم‌های

اداری ارزان و سریع برابر است با دشواری‌های کمتر کسب و کارها و در ازای آن درآمدهای جمع‌آوری شده بیشتر و کالاهای عمومی بهتر. بیشتر مالیات‌های سنگین تنها انگیزه‌ای برای فرار هستند.

و اما اصلاحات

در سال ۲۰۰۴، ۲۸ کشور تغییرات عمده‌ای را در سیستم مالیاتی خود صورت دادند و در پی یک روند بلندمدت، غالب آن‌ها نرخ مالیات شرکت‌ها را کاهش دادند. در سال ۱۹۹۴ استونی قانون مالیات خود را از ریشه اصلاح کرد و مالیات یکسان ۲۶ درصدی برای درآمد شخصی و درآمد شرکت وضع کرد. موفقیت استونی عامل شتابی شد برای دیگر کشورهای اروپای شرقی که این مسیر را دنبال کنند. که در این گروه گرجستان و رومانی آخرین‌ها در سال ۲۰۰۴ بودند؛ رومانی با وضع ۱۶٪ مالیات یکسان و کاهش مالیات‌های حقوق و دستمزد (اگرچه ۴۹/۵٪ همچنان بالاست) و گرجستان با مجموعه قوانین جدید مالیات و وضع ۲۰٪ مالیات بر درآمد کسب و کارها و ۱۲٪ مالیات یکسان بر درآمد شخصی (که از ۲۰٪ کاهش یافته است). صربستان و مونتنگرو روند دیگری را پی گرفت و با مالیات بر ارزش افزوده VAT (که مزیت‌های آن واضح است) به جرگه ۹۰٪ کشورها پیوست. با کاهش مالیات بر درآمد شرکت که به سرعت در دیگر کشورهای اروپای شرقی اتفاق افتاد، رتبه این منطقه در صدر جدول اصلاحگرها مهر و موم شد. کشورهای اروپای غربی نیز به این روند ملحق شدند که بخشی از آن به دلیل پاسخگویی به رقابت اعضا جدید اتحادیه اروپا EU بود.

برخی کشورها نیز چون اسپانیا و لیتوانی به اصلاح دستگاه‌های مالیاتی خود پرداختند. و اما در آفریقا که کسب و کارها بالاترین میزان مالیات روبرو هستند، تنها سه کشور این منطقه، غنا، تانزانیا و سنگال، در سال ۲۰۰۴ در این زمینه اصلاحاتی انجام دادند و

موریتانی در خلاف جهت تنها کشوری بود که مالیات‌های شرکت را از ۲۰٪ به ۲۵٪ در سال ۲۰۰۵-۲۰۰۴ افزایش داد.

در آمریکای لاتین، مکزیک مالیات بر درآمد شرکت را از ۳۳٪ به ۳۰٪ کاهش داد و خبر از کاهش بیشتر در دو سال آینده داد. السالوادور قوانین مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر درآمد را همانند آیین‌نامه مالیاتی با هدف افزایش پایه مالیاتی اصلاح کرد. نرخ‌های مالیاتی در جمهوری دومینیکن افزایش یافت. چندین کشور دیگر این منطقه از جمله هندوراس، آرژانتین و بولیوی اصلاحات اندکی انجام دادند.

کمک، بیش از نیمی از درآمدهای دولت در افغانستان محسوب می‌گردد ولیکن با قانون جدید مالیات امکان دارد تغییراتی رخ دهد. در جای دیگر در جنوب آسیا، در نپال، مالیات بر ارزش افزوده از ۱۰٪ به ۱۳٪ افزایش داده شد، در حالی که در هند و پاکستان اجرای اصلاحاتی که شروع آن قبل از سال ۲۰۰۴ می‌باشد، ادامه دارد.

مناطق آسیای شرقی و پاسیفیک، و خاورمیانه و شمال آفریقا که کمترین نرخ‌های مالیاتی را دارند کمترین اصلاحات

را در سال ۲۰۰۴ داشته‌اند. عربستان سعودی قانون مالیات شرکت خود را اصلاح کرد ولیکن این تغییر تنها برای شرکت‌های خارجی بکار برده شد. عربستان نیز همانند بسیاری از کشورهای همسایه خود تکیه‌اش بر درآمدهای نفتی است.

زیرنویس‌ها:

(۱) فرقه‌ای از یهود است که از آن‌ها به معتزله تعبیر شده است.

2) Taxpayer Co.

3) Withhold

مالیات حقوق و نظایر آن که از قبل کسر می‌شود

4) Value Added Tax

5) Gross Profit

این سود در کسب و کار خرده‌فروشی عبارتست از تفاوت میان قیمت خرید کالا و قیمت فروش آن بدون احتساب هزینه‌های اداری، انبارداری، مالیات و ...

ماخذ: / Doing Business 2006
World Bank

جدول شماره یک

کل مالیات پرداختنی (درصد از سود ناخالص)

کمترین		بیشترین	
۱	عربستان سعودی	۷۶	ازبکستان
۵	عمان	۷۶	موریتانی
۶	عراق	۸۰	اروگوئه
۸	کویت	۹۸	آرژانتین
۹	امارات متحده عربی	۱۲۲	بلاروس
۱۲	مالزی	۱۲۹	یمن
۱۴	هنگ کنگ چین	۱۳۵	جمهوری دموکراتیک کنگو
۱۵	ایران	۱۴۸	برزیل
۱۸	پورتوریکو	۱۶۴	سیرالئون
۲۰	سنگاپور	۱۷۳	بوروندی

جدول شماره دو

کل مالیات پرداختی در منطقه MENA (درصد از سود ناخالص)

۱/۴	عربستان سعودی	۳۲/۱	مصر
۵/۲	عمان	۳۹/۸	اردن
۵/۶	عراق	۴۲	کرانه غربی و غزه
۸/۲	کویت	۵۲/۷	تونس
۸/۹	امارات متحده عربی	۵۴/۸	مراکش
۱۴/۶	ایران	۵۷/۵	اسرائیل
۲۰/۸	سوریه	۵۸/۵	الجزایر
۳۰/۴	لبنان	۱۲۸/۸	یمن

جدول شماره سه

پرداخت‌ها (تعداد در سال)

بیشترین		کمترین	
۱	ساحل عاج	۷۱	هنگ کنگ چین
۲	جامایکا	۷۲	افغانستان
۳	بوسنی و هرزگوین	۷۳	نروژ
۵	بنین	۷۵	سوئد
۷	اکراین	۸۴	موریس
۷	جمهوری دومینیکن	۸۵	پرتغال
۷	جمهوری کنگو	۹۴	اسپانیا
۸	قرقیزستان	۹۵	شیلی
۸	بلاروس	۱۱۳	ایرلند
۸	ازبکستان	۱۱۸	زلاندنو

جدول شماره چهار

پرداخت‌ها در منطقه MENA (تعداد در سال)

۱۰	ایران	۲۸	اردن
۱۳	تونس	۳۱	عربستان سعودی
۱۳	یمن	۳۲	عمان
۱۳	لبنان	۳۳	عراق
۱۴	اسرائیل	۳۳	کویت
۱۵	مصر	۳۹	امارات متحده عربی
۲۲	کرانه غربی و غزه	۴۹	سوریه
۲۸	الجزایر	۶۳	مراکش

جدول شماره پنج

زمان برای پرداخت مالیات (ساعت در سال)

بیشترین		کمترین	
۹۳۰	جمهوری چک	۱۲	امارات متحده عربی
۱۰۰۸	سائوتومه و پرنسیپ	۳۰	سنگاپور
۱۰۵۰	ویتنام	۴۸	عراق
۱۰۸۰	بولیوی	۵۰	نامیبیا
۱۱۲۰	ارمنستان	۵۲	اتیوپی
۱۱۲۰	نیجریه	۵۲	عمان
۱۱۸۸	بلاروس	۵۲	تایلند
۱۳۰۰	کامرون	۵۶	اسپانیا
۲۱۸۵	اکراین	۶۳	سوئیس
۲۶۰۰	برزیل	۷۰	زلاندنو

جدول شماره شش

زمان برای پرداخت مالیات در منطقه MENA (ساعت در سال)

۲۱۰	اسرائیل	۱۲	امارات متحده عربی
۲۴۸	یمن	۴۸	عراق
۲۹۲	ایران	۵۲	عمان
۳۳۶	سوریه	۷۰	عربستان سعودی
۵۰۴	الجزایر	۱۰۱	اردن
۵۰۴	مصر	۱۱۲	تونس
۶۹۰	مراکش	۲۰۸	لبنان

جدول شماره هفت

سهولت پرداخت مالیات

سهل‌ترین	دشوارترین
هنگ کنگ چین	اروگوئه
امارات متحده عربی	بولیوی
عمان	ونزوئلا
عربستان سعودی	ارمنستان
کویت	کلمبیا
عراق	الجزایر
افغانستان	اکراین
سنگاپور	جمهوری کنگو
سوئیس	موریتانی
مالزی	بلاروس